

Odvody a poplatky za externé štúdium - argumentačný materiál

- k novele 499/2010 Z.z., ktorá mení a dopĺňa zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení
- k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách

Vypracovali: Ing. Michal Feik (michal@feik.sk), Marta Borovská (marta.borovska@gmail.com)

Všeobecné pripomienky:

- 1) K žiadnemu zo spomínaných zákonov nebola vedená so zástupcami študentov ani vo verejnosti diskusia.
- 2) Neexistuje dopadová štúdia, ktorá by analyzovala, akou mierou sa zavádzané opatrenia dotknú študentov vysokých škôl, najmä tých zo sociálne slabších skupín.
- 3) Napriek tomu, že ide o zmenu, ktorá sa dotkne niekoľko tisíc študentov, nebola takmer vôbec včas medializovaná.

1. Zdravotné poistenie - pripomienky k novele 499/2010 Z.z., ktorá mení a dopĺňa zákon č. 580/2004 Z.z. O zdravotnom poistení

- Študent denného aj externého štúdia, ktorý k 31.12.2010 dosiahol 26 rokov, je povinný si splniť oznamovaciu povinnosť a teda prihlásiť sa ako platiteľ poistného do 31. 01. 2011. Takéto opatrenie **zvyšuje nepriame náklady študentov** vysokých škôl (počas prvého štúdia v riadnej dĺžke), ktorí sú **nespravodlivo diskriminovaní** výlučne na základe veku.
- Vzhľadom na to, že sa výsledná podoba zákonov v súčasnosti výrazne odlišuje od prvotných názorov a veľmi často sa jednotlivé návrhy menia, je veľmi zložitá túto diskusiu sledovať. Následkom toho **študenti nie sú dobre o novele informovaní**. Ak sa študent starší ako 26 rokov a doktorand starší ako 30 rokov nezaregistruje do zdravotnej poisťovne ako samoplatiteľ, Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou mu môže uložiť **pokutu** až do výšky 3 319 eur.
- Novela zároveň **diskriminuje doktorandov**, ktorí sa vracajú z praxe na akademickú pôdu a znižuje im aj tak už nízke štipendium. **Takéto opatrenie ide proti záujmu škôl získavať pre vedeckú prácu ľudí z praxe.**

1.1. Akého počtu študentov sa opatrenia dotknú

- Vzhľadom na to, že neexistuje podrobnejšia analýza, **dopad na študentov je možný len odhadnúť**.
- Podľa údajov z Ministerstva školstva v roku 2009 malo približne **6% študentov denného štúdia** vek nad 26 rokov, čo je cca. 8 tisíc študentov. Zdravotné poisťovne však tvrdia, že takýchto študentov je približne **26 tisíc**.
- V akademickom roku 2009/2010 bolo na denné štúdium zapísaných 24% študentov, ktorí majú vek 21 a viac rokov, teda v čase ukončenia štúdia budú mať 26 a viac rokov.
- Približne **6% študentov doktorandského štúdia** má vek nad 30 rokov, čo je približne 300 študentov.
- Upozorňujeme, že z dostupných údajov nie je možné zistiť štruktúru dotknutých študentov. Nevieme koľko z nich študuje prvé štúdium, z akých dôvodov nastúpili na štúdium neskôr, koľkí z nich pracujú, aké sú ich príjmy, koľkí sa potrebujú rekvalifikovať a pod.

1.2. Pozadie novely zákona o zdravotnom poistení

Na Slovensku sa na označenie mladého človeka, ktorý sa pripravuje na povolanie, a nemá teda ešte riadny príjem, používa termín nezaopatrené dieťa. Nezaopatrené dieťa sa posudzuje spolu s ostatnými členmi rodiny napríklad pri výpočte životného minima, rodičia naň dostávajú rodinné prídavky a uplatňujú si daňový bonus. Podľa zákona o sociálnom poistení, ktorým sa uvedené skutočnosti riadia, osoba po dovŕšení 26 rokov veku status nezaopatreného dieťaťa stráca a začína sa posudzovať ako samostatná osoba, nie ako člen svojej pôvodnej rodiny.

1.3. Dôvody, prečo nemajú niektorí študenti ukončené štúdium po dovŕšení veku 26 rokov

Existujú skupiny osôb, ktoré ešte ani pri dovŕšení 26. roku veku nemajú ukončenú sústavnú prípravu na povolanie z rôznych dôvodov. Spôsobuje to najmä nerovnaká dĺžka štúdia na jednotlivých typoch základných, stredných a vysokých škôl: 9-ročné základné školy; 8-ročné gymnáziá, 6-ročné konzervatóriá a 5-ročné hotelové školy a bilingválne gymnáziá oproti bežným 4-ročným stredným školám, 6-ročné štúdium na lekárskech či stavebných fakultách oproti 5-ročnému na iných typoch škôl.

Ďalšou príčinou môže byť prerušenie sústavnej prípravy na povolanie, napríklad z dôvodu vojenskej služby či pobytu v zahraničí, alebo úplne banálny dôvod – „zle padajúce roky“ v prípade detí narodených v mesiacoch september – december, kedy deti do školy nastupujú prakticky o rok neskôr. A to stále hovoríme o študentoch, ktorí študujú svoju prvú vysokú školu, a teda štandardnú dĺžku štúdia neprekročili. Práve z tohto dôvodu sa v zákone o zdravotnom poistení do konca roka 2010 za nezaopatrené dieťa považovala aj taká osoba, ktorá už dovŕšila 26 rokov veku, ale nemá ukončenú sústavnú prípravu na povolanie. Na základe tohto predpisu platil preddavky na zdravotné poistenie za študentov až do ukončenia vysokoškolského vzdelania II. stupňa štát.

1.4. Zmeny od 1.1.2011

Od 1. 1. 2011 však už vyššie spomínaná výnimka neplatí. Dôvodom na jej zrušenie je údajne zjednotenie zdravotných odvodov s ostatnými a zrejme aj úspora finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu. Dopad tohto nariadenia na študentov je však závažný. Preddavky na zdravotné poistenie predstavujú nemalú sumu – 46,06€ mesačne. (Študenti spadajú do rovnakej kategórie ako samoplatcovia a vymeriavacím základom je pre nich minimálna mzda.)

Vzniká teda paradoxná situácia, kedy študenti, pre ktorých často jediný príjem predstavujú dávky v hmotnej núdzi alebo sociálne štipendium, musia časť tejto sumy nepriamo vrátiť do štátneho rozpočtu. To platí rovnako pre denných ako aj pre externých študentov s jediným rozdielom: externí študenti spravidla pracujú, a teda zdravotné poistenie za nich platí z väčšej časti zamestnávateľ, alebo sa môžu zaevidovať ako nezamestnaní na úrade práce, kedy je platiteľom zdravotného poistenia štát.

Evidencia na úrade práce sa však so sústavnou prípravou na povolanie, teda s denným štúdiom, vylučuje. Interní študenti sa teda tejto povinnosti nemôžu nijako vyhnúť a zmena ich zasiahne najviac.

Objavujú sa argumenty, že študent by si nemal svojvoľne predlžovať štúdium, a teda že táto novela má motivovať k ukončeniu štúdia v riadnom čase. O svedomitosti študenta však viac ako vek, v ktorom je štúdium ukončené, vypovedá dodržanie štandardnej dĺžky štúdia. Dôsledkom jej prekročenia je už v súčasnosti spoplatnenie zvyšných rokov štúdia. Avšak v prípade študentov, ktorí štandardnú dĺžku štúdia neprekročili a štúdium končia neskôr z objektívnych dôvodov, je takéto opatrenie diskriminačné.

1.5. Prečo študenti nepokračovali v štúdiu na VŠ v roku ukončenia strednej školy

Zdroj: UIPŠ

	Percento respondentov (%)
Nedostatok voľných študijných miest	18,5
Neuspel/a som na prijímacích pohovoroch	33,8
Nedostatok financií	13,4
Chcel/a som najprv získať skúsenosti na trhu práce a zarobiť si peniaze	25,5
Osobné alebo rodinné dôvody	14,0
Zdravotné dôvody	5,1
Iné	11,5

Pozn.: Respondenti mohli zvoliť viacero odpovedí, takže percentuálny súčet prevyšuje 100 %.

1.6. Prerušenie štúdia

Ďalším dôvodom, prečo študent ukončuje štúdium vo vyššom veku je prerušenie štúdia. Podľa prieskumu Ústavu informácií a prognóz školstva (UIPŠ) väčšina študentov (94,6 %) uviedla, že štúdium v minulosti neprerušili. Zo skupiny študentov, ktorí štúdium prerušili, približne polovica tak urobila kvôli osobným alebo rodinným dôvodom. Malá skupina respondentov uviedla finančné dôvody (14,8 %) alebo zdravotné dôvody (14,8 %). Približne štvrtina mala iný dôvod, napr. záujem cestovať, postupové skúšky neboli urobené v stanovenom termíne; stáž v zahraničí; nezávládnutie skúšok; získavanie skúseností, kontaktov a učenie sa jazyka v zahraničí; štúdium v zahraničí; prílišná časová náročnosť simultánneho štúdia na dvoch školách; misionárska práca v zahraničí; priateľka; práca v zahraničí.

1.7. Počet rokov medzi štúdiom na SŠ a VŠ

Zdroj: UIPŠ

Počet rokov	Počet odpovedajúcich	Percento (%)
jeden	87	59,6
dva	29	19,9
tri	11	7,5
štyri	10	6,8
päť	7	4,8
šesť alebo viac	2	1,4
spolu	146	100,0

Približne **84,1 %** respondentov uviedlo, že **na vysokej škole začali študovať v tom istom roku, kedy ukončili stredoškolské štúdium**. Do tejto skupiny sme zaradili aj tých študentov, ktorí v čase zberu údajov do dotazníka už študovali na druhej vysokej škole, pričom na prvej začali študovať v roku maturity. Ostatní (**15,9 %**) **začali študovať na VŠ neskôr**, väčšina z nich (59,6 %) uviedla obdobie medzi štúdiom na SŠ a VŠ jeden rok, takmer pätina (19,9 %) uviedla dva roky. S narastajúcim počtom rokov tento podiel študentov klesal, čo možno považovať za celkom prirodzený jav. Ak sa totiž mladí ľudia rozhodnú študovať na vysokej škole neskôr, možno predpokladať, že sa budú uchádzať skôr o štúdium v externej forme.

Najčastejším dôvodom, prečo študenti nepokračovali v štúdiu na vysokej škole v roku maturity, bolo neuspenie na prijímacom konaní. Túto príčinu uviedla **tretina** z tejto skupiny študentov (**33,8 %**, bližšie pozri tab. č. 16). **Približne štvrtina respondentov (25,5 %) chcela najprv získať skúsenosti na trhu práce a zarobiť si peniaze.** Títo študenti sa kvôli uvedeným dôvodom rozhodli oddialiť štúdium na vysokej škole, čo možno hodnotiť ako pragmatické zmýšľanie. Skúsenosti na trhu práce pomáhajú prehĺbiť vedomosti a získať zručnosti v danej oblasti a tiež vŕhať do praktického života. Možno hodnotiť pozitívne, že táto motivácia bola podmienená nedostatkom financií skôr len výnimočne (u 3,8 % respondentov z tejto skupiny). **Takmer pätina študentov (18,5 %) nepokračovala v štúdiu na VŠ bezprostredne, hoci splnili kritériá úspešnosti prijímacieho konania. Neboli prijatí kvôli nedostatku voľných študijných miest. Nedostatok financií bol prekážkou pre 13,4 % respondentov.** Uvedený výsledok naznačuje, že títo študenti pravdepodobne pochádzali zo nevýhodného sociálno-ekonomického prostredia a je pozitívne, že sa touto nepriaznivou okolnosťou nenechali odradiť a – hoci neskôr – pravdepodobne po získaní potrebných financií, predsa sa uchádzali o vysokoškolské štúdium.

2. Poplatky za externé štúdium – Pripomienky k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách

- Ministerstvo školstva vôbec **neuvažovalo nad alternatívou bezplatného štúdia** pre všetkých externistov. Vo finančnej analýze dôvodovej správy chýba zdôvodnenie či takéto školné nebude mať negatívny dopad na prístup ku vzdelaniu.
- Externé štúdium vo väčšine prípadov **využívajú najmä zamestnanci**, ktorí si popri práci chcú zvýšiť svoju kvalifikáciu (alebo to zamestnávateľ dokonca priamo požaduje). Na spoplatnenie štúdia tak doplatia najmä tí, ktorí ho najviac potrebujú k získaniu lepšej pracovnej pozície či vyššiemu platu.
- Školné v priemernej výške 800 eur ročne sa môže u mnohých zamestnancov z chudobnejších regiónov vyšplhať až do výšky **dvojnásobku čistej mesačnej mzdy** (V prvom polroku 2010 bola priemerná hrubá mzda v Prešovskom kraji 563 eur, čo je v čistom okolo 420 eur). Školné bude tak pridrahý luxus práve pre tých, ktorí vzdelanie najviac potrebujú.

Vývoj priemernej nominálnej mesačnej mzdy v minulom roku podľa regiónov:		
Kraj	Priemerná mesačná mzda v eurách:	Medziročný nárast (v percentách)
Bratislavský	969,92	2,8
Trnavský	689,01	1,9
Trenčiansky	634,76	0,7
Nitriansky	624,58	3,0
Žilinský	656,93	1,7
Banskobystrický	605,41	0,9
Prešovský	573,00	5,0
Košický	684,00	1,8
Spolu za Slovensko	744,50	3,0

Zdroj: Štatistický úrad

Rok 2009

- Na základe návrhu novely zákona o vysokých školách bude **pozitívny dopad zo zavedenia školného vynulovaný** tým, že školy prídu o dotácie z Ministerstva školstva.
- Do roku 2006 vďaka školnému, ktoré sa nelegálne vyberalo prostredníctvom rôznych tretích subjektov, sa neúmerne zvyšoval počet študentov v externej forme. Na niektorých fakultách dokonca počet externistov prevyšoval počet denných študentov. Od roku 2006 podiel študentov v externej forme klesá (z 19,16% na 11,98%). Na základe doteraz platnej novely zákona o vysokých školách **počet externistov nesmie presiahnuť počet denných študentov**. Pripravovanou novelou hrozí, že sa stratí toto obmedzenie,

Naše požiadavky

- Vypracovať dopadovú štúdiu úplného spoplatnenia externého štúdia.
- Analyzovať vplyv na prístup ku vzdelaniu najmä pre sociálne slabšie skupiny obyvateľov.
- Analyzovať dopad na rozpočet
- Právne analyzovať aj ďalšie možnosti novely zákona o vysokých školách (napríklad bezplatné štúdium vybraných študijných programov a pod.)

333

N Á L E Z

Ústavného súdu Slovenskej republiky

z 26. mája 2010

V m e n e S l o v e n s k e j r e p u b l i k y

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 26. mája 2010 v pléne zloženom z predsedu Milana Čalíka a zo sudcov Jána Auxta, Petra Brňáka, Ľubomíra Dobríka, Ľudmily Gajdošikovej, Juraja Horvátha, Jána Lubyho, Marianny Mochnáčovej, Ladislava Orosza a Rudolfa Tkáčika o návrhu skupiny 35 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpených advokátom JUDr. Jozefom Vozárom, Kamenárska 17/A, Bratislava, na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade § 55 ods. 7 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 20 ods. 1 a 4 a čl. 35 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a o súlade § 89 ods. 5 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a s čl. 42 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky takto

rozhodol:

1. Ustanovenie § 55 ods. 7 tretej a štvrtej vety zákona

č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 35 ods. 1 a 2 v spojení s čl. 13 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Ustanovenie § 89 ods. 5 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 42 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky.

3. Vo zvyšnej časti sa návrhu nevyhovuje.

Podľa čl. 125 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky dňom vyhlásenia tohto nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky stráca § 55 ods. 7 tretia a štvrtá veta zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a § 89 ods. 5 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov účinnosť. Ak Národná rada Slovenskej republiky neuvedie tieto ustanovenia zákona do súladu s Ústavou Slovenskej republiky, strácajú po šiestich mesiacoch od vyhlásenia tohto nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky platnosť.

Predseda pléna
Ústavného súdu Slovenskej republiky:

Milan Čalik v. r.

3. Prílohy – tabuľky a grafy

Zdroj: Výročná správa o stave vysokého školstva za rok 2009, Ústav informácií a prognóz školstva

Počet a štruktúra študentov podľa formy, stupňa štúdia a typu vysokej školy

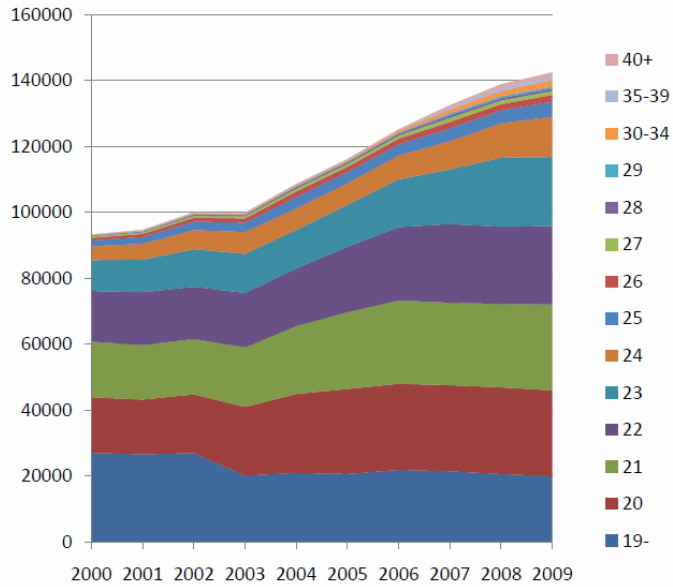
	2006/2007		2007/2008		2008/2009		2009/2010	
Verejné	194052	92,62%	196071	89,10%	194992	86,37%	187644	83,18%
	<i>denná forma</i>							
I	72173	34,45%	86602	39,35%	86524	38,32%	84763	37,57%
I+II	41243	19,68%	29811	13,55%	20529	9,09%	9862	4,37%
II	9519	4,54%	12571	5,71%	26843	11,89%	38807	17,20%
III	3617	1,73%	3903	1,77%	4323	1,91%	5520	2,45%
	<i>externá forma</i>							
I	40144	19,16%	37601	17,09%	33232	14,72%	27015	11,98%
I+II	9958	4,75%	6957	3,16%	2826	1,25%	552	0,24%
II	10474	5,00%	12386	5,63%	15249	6,75%	16267	7,21%
III	6924	3,30%	6240	2,84%	5466	2,42%	4858	2,15%
Súkromné	15465	7,38%	23988	10,90%	30774	13,63%	37944	16,82%
	<i>denná forma</i>							
I	2251	1,07%	3334	1,52%	4320	1,91%	7716	3,42%
I+II	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
II	27	0,01%	181	0,08%	651	0,29%	1299	0,58%
III	12	0,01%	37	0,02%	66	0,03%	60	0,03%
	<i>externá forma</i>							
I	11940	5,70%	17938	8,15%	22829	10,11%	23224	10,29%
I+II	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
II	1041	0,50%	2313	1,05%	2613	1,16%	5368	2,38%
III	194	0,09%	185	0,08%	295	0,13%	277	0,12%
SR	209517	100,00%	220059	100,00%	225766	100,00%	225588	100,00%

Veková štruktúra uchádzačov o vysokoškolské štúdium

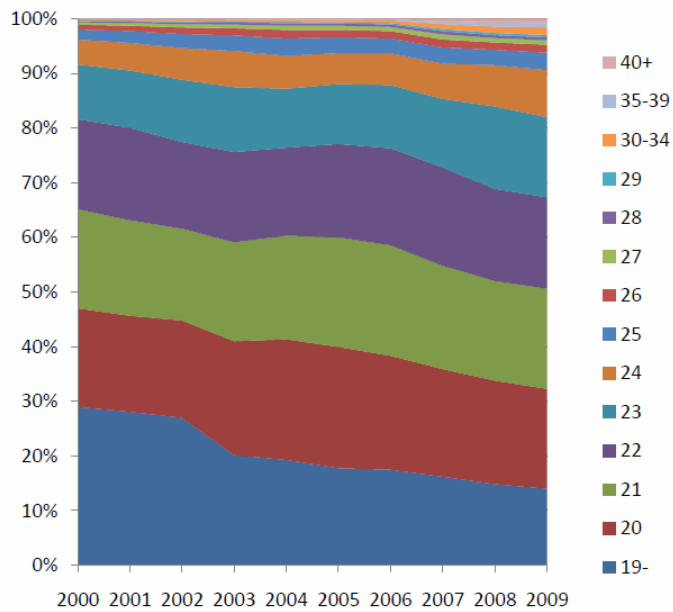
Vek	Prihlásení		Prijatí		Zapísaní	
	počet	podiel	počet	podiel	počet	podiel
	<i>denná forma štúdia</i>					
≤ 20	39539	73,2%	31770	75,6%	28693	76,0%
21-25	11727	21,7%	8323	19,8%	7307	19,4%
26-30	1340	2,5%	897	2,1%	802	2,1%
31-35	742	1,4%	539	1,3%	476	1,3%
36-40	387	0,7%	285	0,7%	259	0,7%
41-45	183	0,3%	142	0,3%	131	0,3%
46-50	79	0,1%	58	0,1%	48	0,1%
51-55	23	0,0%	18	0,0%	14	0,0%
56-60	5	0,0%	4	0,0%	3	0,0%
61 ≤	2	0,0%	2	0,0%	1	0,0%

V akademickom roku 2009/2010 bolo na denné štúdium zapísaných 24% študentov, ktorí majú vek 21 a viac rokov, teda v čase ukončenia štúdia budú mať 26 a viac rokov.

Veková štruktúra študentov 1. a 2. druhého stupňa (počet)

Veková štruktúra študentov 1. a 2. druhého stupňa (podiel)

Odhadovaný čistý príjem rodičov úplnej rodiny (EUR)

Medián	1000
Aritmetický priemer	1105
Štandardná chyba priemeru	24
Smerodajná odchýlka	683
Percentily	
10	616
20	663
30	763
40	829
50	995
60	995
70	1162
80	1328
90	1660

Odhadovaný čistý príjem neúplnej rodiny (EUR)

Medián	531
Aritmetický priemer	659
Štandardná chyba priemeru	46
Smerodajná odchýlka	464
Percentily	
10	232
20	331
30	398
40	465
50	531
60	664
70	664
80	996
90	1327

Štatistické ukazovatele celkových výdavkov u študentov bývajúcich mimo domácností rodičov alebo príbuzných (EUR)

Medián	225
Aritmetický priemer	254
Štandardná chyba priemeru	6
Smerodajná odchýlka	163
Percentily	
10	132
20	157
30	179
40	199
50	225
60	245
70	277
80	325
90	394